

Міністерство освіти та науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Філологічний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератур
Кафедра української філології і методики навчання фахових
дисциплін

**Поліаспектність творчості
Лесі Українки
(до 150-річчя з дня народження)**

Збірник наукових статей і тез

Одеса
Букаєв Вадим Вікторович
2021

УДК 821.161.2.09

П49

Рекомендовано до друку Вченою радою Південноукраїнського
національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(протокол № 4 від 28 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія

Бандура Т. Й., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор;

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор;

Яремчук Н. В., кандидат філологічних наук, доцент –
відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

Гармаш Л. В. – доктор філологічних наук, професор, професор
кафедри української літератури та журналістики імені професора
Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного
університету Г. С. Сковороди

Поліаспектність творчості Лесі Українки : збірн. наук. статей і
П49 тез. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 188 с.

УДК 821.161.2.09

© Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021

сьогоднішнього читача, який з подивом відкриває для себе художній світ талановитого письменника.

Висновки. Образність, що вкорінена в народний світогляд, а також композиційна збалансованість кожного твору Григорія Косинки дозволяють автору по-своєму висловити, індивідуалізувати та увиразнити створені ним характери та типи, вони сприймаються як народні, а відтак ситуації, у яких вони діють, сповнюються сильним гомоном народного життя та неповторним колоритом доби. Національна стихія у ситуаціях і характерах пізнається згодом із однієї авторської фрази, в якій ми чуємо найтонші (як правило, хитрі) висловлювання української душі або психологічно вмотивовані речення, роздуми-присуди. Фраза є в основному епічно-драматичним початком, але ліричного забарвлення не бракує. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні психологізму в новелістиці письменника.

Література

1. Жулинський М. Із забуття – в безсмертя. Київ : Вища школа, 1990. 356 с.
2. Наєнко М. Григорій Косинка. Київ : Дніпро, 1989. 148 с.
3. Фашенко В. В. У глибинах людського буття : літературознавчі студії. Одеса : Маяк, 2005. 639 с.

*Тетяна Кулінська,
магістрантка I року навчання
філологічного факультету
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц.
Бандура Т. Й.*

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ В. ШЕВЧУКА «СРІБНЕ МОЛОКО»

Постановка проблеми. Роман «Срібне молоко» Валерія Шевчука займає вагомe місце серед успішних літературних шедеврів української прози ХХІ ст. З перших сторінок твір захоплює читача поєднанням різномірних, інколи кардинально суперечливих жанрових форм. Автор використовує у своєму сюжеті пригодницькі й фантастичні елементи. Твір, поза всяким сумнівом, інтригує, змушує замислитися над плінністю життя, невизначеністю людської долі,

роман насичений оригінальними художніми засобами, які зосереджують увагу читача на певному епізоді. В оцінці літературознавців роман «Срібне молоко» став таким, що викликає безліч дискусій на всіх рівнях художньої інтерпретації, зокрема в аспекті жанрово-стильової своєрідності. Попри велику кількість наукових розвідок, на жаль, немає повного і ґрунтовного аналізу жанрово-стильової своєрідності тексту, про що свідчить актуальність нашої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Валерія Шевчука знаходиться в постійному колі зору української критики. Так, наприклад, стаття О. Брайка «Роман Валерія Шевчука «Срібне молоко»: культурна топографія текстуального простору» розглядає творчість автора під кутом фабульної схеми тексту, міфологічної символіки, художніх засобів у творі, образів та аналізує особливості творення хронотопу. А дослідниця Н. Іванова у статті «Символ як культурний код у романістиці Валерія Шевчука» звертає увагу на категорію «культурної пам'яті», процес внутрішньої комунікації «я-дослідника» та «я-письменника». Ілона Смаглій досліджує образ головного героя Григорія Комарницького та порівнює його із випускником Оксфорду Ніколаса Ерфе із твору Дж. Фаулза «Волхв» [3, с. 265].

Важливе місце в аналізі творчості митця займають статті А. Бондаренко, І. Малишівської, М. Нагорної, І. Приліпко, О. Солецького, Н. Фенька, в яких приділяється увага саме ґрунтовному аналізу певних елементів фабули, поезики, сюжетним компонентам і т. ін.

У працях таких літературознавців, як В. Балдинюк, Т. Белоброва Р. Городський, А. Гурбанська, Л. Донченко, М. Жулинський, В. Мелешко, О. Солецький, найбільш змістовно розкрито оригінальність історичних повістей В. Шевчука та проаналізовано історичний та автобіографічний ракурс творів автора.

Метою нашої статті є з'ясування жанрово-стильової специфіки роману В. Шевчука «Срібне молоко» в контексті постмодерного письма.

Виклад основного матеріалу. Багато літературознавців роман «Срібне молоко» відносять до жанру історичного роману, проте сам В. Шевчук визначає його як гумористично-фантастичний роман. Не дивно, що Валерія Шевчука називають дослідником та «інтерпретатором українського літературного бароко» [2, с. 68].

Адже, своєрідність бароко, за автором, проявляється в багатозначності тексту, можливості його багаторівневого прочитання, в амбівалентності оповіді. Деякі дослідники відносять роман «Срібне молоко» до трагікомедії, в якій виявляється контамінація дискурсів прозового та драматичного твору, взаємопроникнення канонів творів доби Відродження й форм сучасних художніх текстів, а також уявлень про текст і життєву концептуальність [4, с. 60]. «Срібне молоко» – це не просто роман, а драматична історія про любовні пошуки героя, які призводять до еволюції його свідомості, перегляду власних цінностей, переродження й очищення.

Перед читачем відкривається чарівний світ, повний пригод, перипетій і любовних колізій, а дія роману відбувається наприкінці XVII століття, що прямо вказує на риси барокової трагікомедії. Головний герой – мандрівний дяк Григорій Комарницький, який навчає дітей освіти, він же автор славетної пісні про комара та муху. Це своєрідний тип «антидонжуана». У розвідках деяких літературознавців цей роман репрезентований як постмодерністський, проте В. Шевчук у своєму інтерв'ю спростовує цю думку і доводить, що твір носить чисто модерністський характер. Можемо говорити тільки про наявність елементів постмодерного письма у стилі митця.

Композиційно твір побудовано як барокову трагікомедію на чотири акти: «Акт 1. Протазис», «Акт 2. Епітазис», «Акт 3. Катастазис», «Акт 4. Катастрофа» і епілог. З окремих сцен, епізодів вимальовується реальність «життєвого театру», де є свої глядачі й актори. І в цій театральній реальності змії – невидимий автор дійства. Герої навіть уподібнюються йому. У Валерія Шевчука пластикою змієвого тіла пронизано весь твір. Вона вбачається у вигинах дороги, спокійному плінні річки, кільцях диму, пристрасному сплетінні людських тіл тощо [5, с. 209].

За визначенням автора, це гумористично-фантастичний роман. За літературознавчим словником «фантастичний роман – це твір, сюжет якого ґрунтується на фантастиці, тобто уявний світ якого не відповідає наявному реальному світу або прийнятому, усталеному поняттю можливого» [1, с. 411]. Літературознавець Н. Фенько у своїй праці, присвяченій В. Шевчуку, зауважує: «При цьому письменник послуговується літературною матрицею сучасного травестування та стилізації, щоб сучасний читач сприйняв та зрозумів художні твори

кодів (передовсім герменевтичний, символічний, естетичний, фольклорний) [5, с. 211].

Для того, аби ґрунтовніше дослідити жанрову специфіку тексту, розглянемо його поетикальні й стильові особливості. Багатшаровість семантики образу Змія, його надзвичайна пластика й наскрізність уможливорює припущення, що цей образ несе в собі не тільки символічний зміст, а й є стрижневим у сюжетно-композиційній та світоглядній побудові роману. У творі розвивається так званий «сюжет мандрів». Основний простір подій – це дорога, по якій рухається головний герой. Дорога спокушає, зваблює, змушує тікати або, навпаки, зупиняє. Важливу увагу В. Шевчук приділяє топонімам славнозвісних сіл, в яких побував Григорій Комарницький: с. Троянове – Чучманська земля (Гетьманщина) – с. Решетилівці (на Полтавщині) – с. Вороняче – с. Синиче – с. Сороче – с. Одудяче. В кожен назву автор вкладає певний семантичний зміст, адже на кожній землі відбуваються різні за своїм містичним змістом події. Пристаємо до думки О. Солецького, який вважає, що «на відміну від попередніх творів, «Срібне молоко» вирізняється засадничо новою інтерпретацією дороги-пошуку, вона постає і як шлях безконечної спокуси, образ змія» [4, с. 56].

Основна текстова лінія вибудовується навколо постаті Григорія Комарницького, який нібито не користується симпатією у жінок та й ставлення до них є легковажним. У творі вимальовуються самотні жіночі характери (Катерина Сахнюківна, Настя, Ганна, Педора, Хвенна, Явдоха) – дівчата та жінки, з якими у героя були реальні чи вигадані інтимні історії. Прикметним у романі є те, що жінки намагаються осудити Григорія і маніпулювати ним. В. Шевчук зображує підступних, хитрих, кмітливих, винахідливих та небезпечних жінок. У тексті твору наявна гендерно-психологічна бінарність, протистояння між жіночим та чоловічим началом.

З перших сторінок роману спостерігаємо літературний портрет головного героя, автор деталізує в описі особливі прикмети та риси зовнішності, які відрізняють його від інших чоловіків у романі: «...був молодий і мав ріденьку борідку, з-під шапки стирчали давно немиті, схожі на соломку, косми; а очі були голубі й водянисті» [6, с. 34]. Коментуючи образ Комарницького, дослідник А. Маєвський зауважує: «Особливість модернізації традиційного образу коханця у тому, що через яскраво виражений ступінь міфологічності у творі він вписується у низку решти міфологізованих образів, які за своєю

природою так чи інакше претендують на рівень універсальності» [2, с. 67].

На нашу думку, міфологічний зміст образів у «Срібному молоці» розкривається через реальних персонажів із архетипним чи казковим сприйняттям, в образах нереальних істот та речей (Змій, молоко, вовкулака, люлька, жупан, місяць). Звертаючись до головного образу Дракона у «Срібному молоці», на думку спадає повість «У пащу Дракона» (1993), в якій цей персонаж був повною протилежністю й уособлював Зло.

У творі функціонує яскрава символіка, провідними є молоко, місяць, змії. У першу чергу, срібне або місячне молоко – це символ чоловічої сили, яка виникає не за волею людини. Щодо місяця – час магічних дійств, а змії символізує інтимну провину, потойбічні сили. Якщо звернутися до народної міфології, то змії – знак мудрості, зцілення, а у Біблії змії-спокусник. Найголовніша проблема, порушена у творі – це пошук себе і своєї істини у Всесвіті.

Незаперечним є той факт, що у композиції твору ми можемо помітити своєрідний рух по колу. А сюжет можемо умовно поділити на 2 частини:

- 1) зустрічі дяка із жінками до переродження на вовкулаку, саме тут наявні риси бурлеску та пародії;
- 2) повернення до людської подобі та споглядання скоєних «злочинів».

Висновки. Отже, роман В. Шевчука «Срібне молоко» має багато жанрово-стильових ознак, які дозволяють віднести його до певної жанрової моделі, в якій синтезуються риси історичного роману з бароковим «присмаком» та гумористично-фантастичного з елементами бурлеску.

Стильову специфіку твору формують фантастичні образи-герої, символи-архетипи, міфологічні конструкції, містичні та магічні події, перетворення на неземних тварин. Це дає підстави говорити про риси «магічного реалізму» у творі.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник / під ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 611 с.
2. Маєвський А. Інтерпретація світового образу Дон Жуана у романі Валерія Шевчука «Срібне молоко». *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2014. Вип. 46. С. 65-71.

3. Смаглій І. Мотив любовних пошукав героя. *Наукові записки Бердянського державного університету. Серія: Філологічні науки.* 2016. Вип. 9. С. 265-272.

4. Солецький О. Пам'ять жанру : барокові форми в художніх структурах Валерія Шевчука. *Волинь-Житомирищина : історико-філолог. зб. з регіональних проблем / Ін-т укр. мови НАН України, Північноукр. діалектологічний центр Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка.* Житомир, 2009. № 18. С. 54-64.

5. Фенько Н. Семантика образу змія у романі В. Шевчука «Срібне молоко». *Наукові записки Кіровоградського державного університету ім. В. Винниченка.* 2006. Вип. 64. Ч. 2, С. 209-214.

6. Шевчук В. Срібне молоко. Київ : Мультимедійне видання Стрельбицького, 2015. 184 с.

*Оксана Починок,
магістрантка I року навчання
філологічного факультету
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц.
Т. Й. Бандура*

ІСТОРИОСОФСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «ГЕТЬМАН ІВАН ВИГОВСЬКИЙ»

Постановка проблеми. 70-90-ті рр. ХІХ ст. – період, коли творчість І. Нечуя-Левицького увійшла в український літературний процес, відігравши значну роль у збереженні та розвитку національної самобутності рідного народу, його духовного поступу, розбудові національної культури та красеного письменства. Його художні твори не лише виражали певні ідеї часу, але й становили собою їх художнє узагальнення. Історична проза митця, безперечно, змістовний художній матеріал про героїчне минуле українського народу, благодатний об'єкт вивчення авторської концепції національної історії з її здобутками і втратами, надіями і помилками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У радянські часи творчість І. Нечуя-Левицького досліджувалася в працях М. Бернштейна, О. Білецького, В. Власенка, Н. Калениченко, І. Кирилюка, М. Тараненка та ін. Наукові розвідки згаданих